

היום נלמד בעזרת ה':

ביצה דף ג

ר' יצחק אמר: הטעם שביצה שנולדה ביו"ט אסורה לדעת ב"ה הוא משום גזירת משקין שזבו, כלומר משקים שנסחטו מהפרי מעצמם ביו"ט גזרו חכמים לאוסרם בשתיה, שמא יבוא לסחוט ביו"ט. וביצה דומה למשקים שזבו, לפי שהיא 'זבה' ויצאה מהמקום שהיתה בלועה בו.

כולהו כרב נחמן לא אמרי: רבה שביאר שהביצה אסורה משום הכנה, ורב יוסף ורבי יצחק שביארו שהאיסור משום גזירה, לא ביארו כרב נחמן שהאיסור משום מוקצה, וזה בגלל שהקשינו עליו לעיל (בדף ב:): 'ונפלוג בתרוויהו' (= שב"ש וב"ה יחלקו גם על התרנגולת ולא רק על הביצה). וכן שאר האמוראים לא ביארו כרבה, משום שאינם סוברים 'הכנה' (= ביארנו לעיל ב:), אבל מדוע רב יוסף (= משום פירות הנושרים) לא אמר כרב יצחק (= משום משקים שזבו)?

אמר לך רב יוסף, משקים אינם 'אוכל', וכשגזרו על משקים שזבו לא היתה ביצה כלולה עימהם, אבל ביצה ופירות שניהם 'אוכל', וכשגזרו על פירות הנושרים הרי שביצה כלולה עימהם.

ורב יצחק (= משום משקים שזבו) לא אמר כרב יוסף (= משום פירות הנושרים), משום שביצה הרי היא בלועה בתוך התרנגולת, וכן משקים בלועים בפרי, ולכן ביצה כלולה בגזירת משקים שזבו, אבל פירות הם מגולים, ונשירת הביצה מהתרנגולת לא כלולה עימהם.

ואף רבי יוחנן סבר שהטעם הוא משום משקים שזבו. שרבי יוחנן הקשה על רבי יהודה ותיריך, ומכך אנו רואים שהוא סבר שהטעם הוא משום משקים שזבו. **הגמרא מבארת:**

למדנו במשנה במס' שבת: אסור לסחוט פירות להוציא מהם משקין, שזהו מלאכת 'מפרק' שהיא תולדה של מלאכת 'דישה', ואף אם המשקין יצאו מעצמם הם אסורים (= באותה שבת), גזרה שמא יסחט. ולדעת רבי יהודה אם הפירות עומדים למאכל,

(המשך בדף הבא ↓)

מותר להשתמש במשקה היוצא מהם, לפי שלא נוח לו שהם יצאו ואין חשש שיבוא לסחוט. אבל אם הם עומדים למשקה אסור להשתמש במשקה היוצא מהם, לפי שנוח לו שהם יצאו והתקיימה מחשבתו, ואנו חוששים שמא יבוא לסחוט. ע"כ המשנה. מכך שרבי יהודה אמר שאם הפירות עומדים למאכל מותר להשתמש במשקה היוצא מהם, הרי שהוא סובר שכל דבר העומד למאכל היוצא ממנו נחשב 'אוכלא דאיפרת' (= אוכל שנפרד מאוכל), ואינו בכלל גזירת משקים שזבו.

יש להקשות על כך ממשנה במס' עירובין: ועוד אמר רבי יהודה, מתנה אדם (= מפריש תרומה בתנאי) על פירות טבל שבתוך הכלכלה (= סל) ביו"ט ראשון של ראש השנה, ע"י שמפריש קצת מהפירות ואומר: 'אם היום חול הרי אלו תרומה על הפירות שבסל, ואם היום קודש אין בדברי כלום'. וביום השני של ר"ה נוטל את אותם הפירות שהפריש אתמול ואומר: 'אם אתמול היה קודש והיום חול הרי אלו תרומה על שאר הפירות, ואם אתמול היה חול והיום קודש הרי היא כבר נהיתה תרומה מאתמול', ואוכל את הפירות שנתרו בכלכלה. וכן ביצה שנולדה ביו"ט הראשון של ר"ה מותר לאוכלה ביום השני של ר"ה. ע"כ המשנה. משמע שאסור לאוכלה ביום הראשון של ר"ה, משום שכל דבר ש'זב' ממקומו ביו"ט אסור באכילה ואפילו שהוא אוכל, הרי שביצה כן כלולה בגזירת משקים שזבו, וזה להיפך מדבריו במשנה במס' שבת!

ותירץ רבי יוחנן שמוחלפת השיטה, כלומר שיש להחליף את השיטות במשנה במס' שבת מרבי יהודה לרבנן (= ורבי יהודה אוסר).

כעת הגמרא מסיימת את ההוכחה שאף רבי יוחנן סבר שהטעם הוא משום משקים שזבו:

מכך שרבי יוחנן הקשה משקים שזבו וביצה זה על זה, מוכח שהוא סובר שלשניהם יש טעם אחד!

רבינא אמר: רבינא מתרץ את הסתירה הנ"ל (= בדברי רבי יהודה בין המשנה בשבת למשנה במס' עירובין, שרבי יוחנן תירץ שמוחלפת השיטה), שלא צריך להחליף את השיטות.

שתי קדושות: שני ימי ר"ה הם שני קדושות נפרדות, לפי שכל יום הוא יו"ט מספק (= שלא יודעים האם בי"ד עיברו את חודש אלול), ואם היום השני הוא יו"ט הרי שהיום הראשון היה יום חול, וביצה שנולדה בו מותרת.

קדושה אחת: כלומר שר"ה אינו דומה לשאר ימים טובים שעושים שני ימים יו"ט מחמת הספק, אלא אף בזמן שהיה בית דין והיו מקדשים על פי הראיה היו עושים את ר"ה יומיים כאשר באו עדים לאחר המנחה, ולכן ביצה שנולדה בראשון אסורה אף בשני, לפי שהוא המשך של היום הראשון.

רבינא בריה דרב עולא: אף הוא מתרץ את הסתירה הנ"ל. המשנה בעירובין שמשמע שאוסרת לאכול את הביצה ביום הראשון עוסקת בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, והיא מוקצה לשיטתו של רבי יהודה.

מיתבי: עד כאן ראינו ארבע שיטות בביאור דעת בית הלל מדוע ביצה שנולדה ביו"ט אסורה. הגמרא מביאה ברייתא ומקשה על חלק מהשיטות:

וספיקא אסורה: כלומר אם יש לנו ביצה שספק נולדה ביו"ט ספק נולדה מערב יו"ט - היא אסורה מספק. הגמרא מוכיחה מכאן כדעת רבה הסובר שהביצה אסורה מדאורייתא משום 'הכנה' - ולכן ספק דאורייתא לחומרא. אבל לדעת רב יוסף ורבי יצחק שאסרו משום גזירת פירות הנושרין או משקין שזבו - הרי גזירה זו היא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

סיפא אתאן לספק טריפה: הסיפא של הברייתא 'וספיקא אסורה' לא מדבר על ביצה שנולדה ביו"ט, אלא על ביצה שנולדה מתרנגולת שהיא ספק טריפה (שיש בה מום שגורם לה למות) ואסורה באכילה משום ספק דאורייתא.

הגמרא מקשה לפי זה על המשך הברייתא הנ"ל - שאם נתערבה הביצה הזו באלף ביצים אינה בטלה וכולן אסורות, מדוע?

דבר שיש לו מתירין לא בטיל: מהתורה איסור שנתערב בהתר בטל ברוב. רבנן גזרו על איסור שיש לו התר לאחר מכן - שלא יתבטל, כי עדיף להמתין ולאכול אותו בהתר. דברי המשנה מתאימים רק להסבר ש'ספיקא' ספק נולדה ביו"ט ספק בחול, שאז יש לביצה מתירין להמתין למוצאי יו"ט. אבל לפי ההסבר ש'ספיקא' ספק טריפה לא יהיה לה שום התר, ומדוע לא בטלה ביצת טריפה שנתערבה ברוב ביצים כשרות?

וכי תימא ביצה חשובה ולא בטלה: ומפני החשיבות שלה אינה בטילה וכמו שראינו (בסוגיא שתביא הגמרא בסמוך) שישנם דברים חשובים שרבנן גזרו עליהם שלא יתבטלו אפילו באלף, ולכן ביצת טריפה אינה בטלה.

הגמרא מחשבנת שדין זה תלוי במחלוקת, ומביאה את הסוגיא שתבאר את הענין:

דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן: כלאי הכרם אסורים בהנאה (וכן ערלה). מי שהיו לו חבילות של תבלין 'תלתן' שצמחו בכלאיים והתערבו בחבילות תלתן כשרות (ואח"כ נתערבו שוב החבילות האחרות בחבילות אחרות):

לדעת רבי מאיר ישרפו כולם, כי כל דבר שדרכו להימכר במנין (לפי יחידה בודדת, ולא לפי משקל או אומד) יש לו חשיבות והוא לא בטל בתערובת. בדעת רבי מאיר נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש (להלן) האם כוונתו ל"את" שדרכו - כלומר דבר שרק נמכר במנין, או 'כל' שדרכו - יש שמוכרים אותו במנין ויש שמוכרים אותו באומד.

לדעת חכמים בטלות במאתיים, ומתוך התערובת מעלים כמות כנגד ה'אחד' האיסור, ושורפים אותו, בכדי שכבר לא תהיה ודאות שיש איסור בתוך התערובת. לדעת חכמים יש רק שישה דברים חשובים מאד שלא מתבטלים (המנויים ברשימה שמביאה הגמרא. בתוך הרשימה יש דברים האסורים משום כלאיים ויש שאסורים משום ערלה).

דעת רבי עקיבא כדעת חכמים, אלא שהוא מוסיף עוד דבר לרשימת הדברים החשובים.

לסיכום: ביצת טריפה אינה מתבטלת רק לדעת רבי מאיר הסובר שכל דבר חשוב שנמכר במנין לא בטל, ורק אליבא דרשב"ל בדעתו ש'כל' שדרכן להימנות שנינו. אבל לרבי יוחנן קשה?

תנא דליטרא קציעות: תנא זה סובר שאפילו באיסור דרבנן 'כל' דבר שנמכר לפעמים במנין לא בטל. והבריייתא שאמרה שביצת טריפה שנתערבה לא בטלה סוברת כתנא זה, ולכן אפילו שביצה נמכרת לפעמים באומד מכיון שגם נמכרת לפעמים במנין אינה בטלה.

ליטרא קציעות שדרסה: תאנים מייבשות של תרומה במשקל ליטרא, שדרס אותם על פי כלי שנקרא 'עיגול' (או על פי חבית או על פי כוורת) שהיו בתוכו תאנים מייבשות של חולין, ויש לו הרבה כלים כאלו, ואינו יודע לאיזה מהם דרס את התרומה - נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע האם מתבטלת התרומה בחולין, ונחלקו בפירוש מחלוקתם רבי מאיר ורבי יהודה.